

St. St. Blicher: Skytten paa Aunsbjerg

I min Opvæxt maatte jeg oftere og længere end jeg ønskede opholde mig, eller rettere: indspærres paa denne Gaard. Besidderen Etatsraad Steen de Steensen var nemlig min Moders Morbroder. Han og Kone - en Schinckel - havde ingen Børn; jeg var opkaldt efter ham; og han var en godmodig Mand. Hun - ja, hun holdt virkelig af mig - hun var »fuldblods«, som det nu hedder; og man veed, at denne Race ikke er fri for Nykker, dem ej engang den »permanente Guillotine« er istand til at udpille: hun vilde herske; intet videre. »Hvor er din Villie, lille Steen?« sagde hun ofte til mig - men ikke uden naar Fremmede vare tilstede. Jeg var en Dukke, en Automat; og hun havde lært mig at svare: »I Bedstemoders Lomme.« - Den stakkels Drengs sædvanlige Trøst var, i hendes Fraværelse at drille hendes Yndlingshund »Manille«, der, mellem os sagt, var af en yderst gnaven og irriteret Tænkemaade. Jeg fik, henad Vejen sagt, den Satisfaction: at den engang uforvarende kom ind i Tøjreslaget til en Ørn, der ogsaa var fængslet, men til en Grønplet i Haugen, hvor da denne Fuglenes Konge myrdede Favoriten, og aad ham til Frokost. Det forstaaer sig: paa den regjerende Dronnings Befaling blev der holdt Standret over ham, og Dommen, at skydes, strax fuldbyrdet af Skytten Vilhelm.

Samme Skytte var ellers min Favorit; og jeg var aldrig lykkeligere, end naar jeg engang kunde faae Lov til at besøge ham i hans Kammer, bese hans Geværer, lege med hans Hunde, og høre hans Jagthistorier. - Han hedde ellers »Guillaume,« der betyder det samme paa fransk som Wilhelm paa tydsk, og han var en Franskmand. - Jeg veed det nok: jeg er kommen i Ord for at lyve; og nu kunde maaskee Een og Anden ogsaa her ville beskyldes mig for et Falsum. Men jeg er ikke bange; jeg kan legitimere mig - og jeg holder af Legitimiteten. General Numsen, som engang, endnu i Mands Minde, var Chef for daværende Rytterregiment i Randers, havde, før han kom i russisk Tjeneste, tjent i den franske Armee. Her havde han faaet Rytteren Guillaume til Oppasser, og da de Begge vare blevne kede af Kehrausen ved Rosbach, som Pompadourgeneralen - ikke førte op, thi det gjorde den gamle Fritz - men førte ned, ad Rhinen til - saa blev baade Numsen og hans Tjener saa forstoppede i Halsen af al det Pudder, der støvede fra de franske Parykker, at de sagde Farvel til Skjørteregimentet, og fulgtes ad herind til Danmark.

Vilhelm var en undersætsig fiirskaaren Karl med et tykt sort Haar, ditto Øjenbryn og smaa brune Øjne til et bredt, blegt, men dog vakkert Ansigt Mod almindelig fransk Natur var han saa alvorlig, at jeg aldrig mindes at have seet ham lee; endog kun et Smil af ham var en Sjeldenhed; og endda laae der i samme Noget, som ikke huede mig. - Han var derhos ordknap, og sagde ikke mere, end netop behøvedes; undtagen naar han engang imellem fik isinde at fortælle mig Noget; og da tyktes mig, at han saae langt anderledes ud end til daglig Brug. - »Herren« - saaledes hed' Bedstefader til daglig Brug - gjorde meer af ham, end af selve Forvalteren, og sagde mange Gange: »at det var den ærligste Sjæl i Verden.« - »Naadigfruen« leed ham ikke synderligt; og det kom mig for, som om hun med Forsæt undgik at tale med ham; i det mindste maatte jeg ofte overbringe ham hendes Befalinger, om han end ikke var længere borte, end fra een Dør til en anden. - Næsten ligesaalidt Samkvem havde han med de andre Tyende paa Gaarden - eet undtaget. Og dette ene var - en ung, og, efter Kyndiges Mening, meget smuk Stuepige, ved Navn Mette. Man skulde troe, at Hun maattet ligne Ham i Sind og Væsen; men tvertimod: Hun var stedse mild og munter; dog derhos saa anstændig i sin hele Opførsel, at Tjeneren, som ikke kunde undvære - og heller aldrig savnede lidt Kjeresterie, saa med Een saa med Enanden, han kaldte hende - naar hun eller Vilhelm ikke hørte det - »Sipsippenip.« Forvalteren Gartneren og Ladefogden betitlede hende ligesaa pent; men, det forstaaer sig, ikke i Herskabets Nærværelse. - Jeg undrede mig tidt og kunde ikke begribe, hvoraf det kom: at, naar Vilhelm og Mette vare sammen, saae Han mere mild, og Hun mere alvorlig ud end ellers; og ligesaalidt: hvorfor Begge efter en Tids Forløb saae alvorlige ud, og det enten de vare hos hinanden eller fra hinanden. Og det blev jo længere jo værre, og omsider saae jeg stakkels Mette græde, naar nemlig Ingen anden end jeg

Smaadrenge var tilstede. Og naar jeg saa spurgte hende: hvorfor hun græd? saa sagde hun: at hun havde Ondt i Tænderne. Men meer herom siden. Nu skal jeg foreløbig bede om Tilladelse, at fortælle Noget, som tildrog sig paa den Tid da Stuepigen begyndte at faae Ondt i Tænderne.

Herren havde sendt Skytten synderpaa - jeg husker ikke hvortil eller hvorfor. Paa Hjemvejen kommer han mod Aften ridende til Them Kro, en Miilsvej der vesten for Himmelbjerget. Medens Hesten nu skal bede et Par Timerstid, sætter han sig i Krostuen mellem Sengen og en stor Bilæggekakelov, for der ved Varmen at lure lidt. Strax efter kommer saa een saa en anden Bonde derind, de sætte sig ved Bordet, og faae sig et Kruus og en Pibe Tobak; men Ingen af dem lægger Mærke til Skytten.

Nu var nogle Uger iforvejen hændet den Ulykke der i Nærheden: at et Par Heste vare blevne løbske for en Skovvogn, at de havde væltet den, og at en Bondepige, som kjørte dem, og var ene paa Vognen, havde faaet Hovedet knust mod et Træ. Denne Begivenhed var da Æmnet for Gjæsternes Samtale. To af dem havde selv været med paa samme Skovrejse; men saa langt bagefter, at de ikke havde seet hvorledes det egentlig gik til. En Bondekarl, som kjørte den Vogn, der var næst efter hendes, vidste heller ikke, hvorover Hestene bleve løbske; og Ingen af de Efterfølgende kunde see noget til de to forreste Vogne, da Ulykken skete. At hiin Karl heller Intet havde seet, vidste de ikke anderledes at forklare sig, end at han maatte have sovet. - Som de nu sidde og snakke herom, træder just den Karl ind, og sætter sig til Bordet, og bliver strax af de Andre opfordret til at fortælle endnu engang hvorledes det var tilgaaet. Efterat have vædet sine Taleredskaber med et Glas Brændeviin og en Slurk Øl, opfyldte han Begjæringen. Men hans Beretning maa ikke have tilfredsstillet Tilhørerne, eftersom saa Den og saa Den faldt ham i Talen med den Bemærkning: at det, han nu sagde, ikke i det eller det stemmede med den Forklaring, han først havde givet. Tilsidst blev han vred, stivede Ryggen til Væggen og raabte til Den, som igjen fremkom med sin Observation: »Hvad gaaer af Dig? Du tænker vel aldrig at jeg har Skyld i Karens Død? - Det -« her slog han med Knytnæve i Bordet - »det skal Du, Dennemand knage mig, bevise!« Den Tiltalte blev heel forbløffet, og taug; men een af de ældste søgte at berolige den Opbragte med den Forsikkring: at det var der jo Ingen, der enten havde tænkt eller sagt. I dette Øjeblik springer Vilhelm frem fra sit Skjul, slaer et Dommedagsslag i Bordet foran Karlen, og udtordner: »Du har myrdet hende - det skal jeg bevise.« De forfærdede Gjæster sprang op fra deres Sæder; men den tilraabte Karl gled ned af Bænken, og med kun det liigblege Ansigt over Bordet, skjælvende, klapprende med Tænderne, stammede han: »Det har jeg ogsaa - Jeg vil jo bekjende.«

Skytten havde naturligviis ikke sovet; men nøje lagt Mærke til hele Samtalen, og deraf erhværet sig den Overbeviisning, at Hiin var Morderen. Da han nu kom frem saa pludseligt, saa spøgelseagtigt, som en Hevnens Engel, og rystede den brødetunge Samvittighed, da opløste sig Synderens Forhærdelse - hans tiltvungne Mod var knuset, hans Frækhed tilintetgjort.

Bunden førtes han til Herredsfogden, og forklarede: at Pigen havde været frugtsommelig ved ham, at han var keed af hende, og at hendes idelige Bebrejdelser og Trusler, at ville røbe ham, og derved forhindre hans tilsigtede Ægteskab med en anden Pige, havde bragt ham til at beslutte hendes Død Paa et Sted i Skoven, hvor Vejen drejede af, saa hans og hendes Vogn for nogle Minutter blev skjult af Træer og Buske for de Efterkommende, sprang han af, og gav hende med Bagen af sin Buløxe et dræbende Slag i Nakken, hug Hestene med Pidsken, og disse, som fornam at Ingen styrede dem, løb nu rigtig afsted over Stok og Steen. - Synderen leed sin fortjente Straf; men Vilhelm blev almindeligen anset som Een »der kunde meer end sit Fadervor,« det vil sige: for en Hexemester.

Det er ej alene for at characterisere Hovedpersonen i denne min sandfærdige Fortælling, at jeg har fortalt Mordhistorien hisset, tilligemed Opdagelsesscenen; men fordi jeg næsten troer, at den sidste

staaer i Sammenhæng med et andet Dødsfald, hvorom snart vil mældes. Men nu ville vi med Skytten tilbage til Aunsbjerg.

Nogle faa Dage efter hans Hjemkomst sidder Etatsraaden i Dagligstuen, og hører mig paa en Lectie, da hans Kone kommer stormende derind, ladende Døren paa viid Væg; men da hun havde naaet Midten af Værelset, standsede hun, slog begge Armene ud, og stod der som fastnaglet med stive Øjne og bævende Læber. »Gud hjælp os! Mama!« sagde han, uden at rejse sig, »hvad er der paafærde?« - »Mette! Mette!« udstødte hun. - »Hvad hun? Mama!« spurgte han ganske rolig. - »Mette er selvanden,« fik hun med Møje og Forfærdelse frem. »Saa har hun, sandt for Herren!« (det var hans eneste Eedsformular) »været ved Mandfolk.« - »Hun skal væk! ud af Gaarden!« raabte hun »og det strax! og Han med!« - »Hvad for en Han? Mama!« spurgte han. »Skytten,« svarte hun »Skytten, min Hjerte! det ugudelige Menneske!« - »Lille Mama!« gjenmælede han, »jeg troer, sandt for Herren! Du er - jeg havde nær sagt - Vilhelm er ligesaa fri som jeg.« »Ja det siger Du, min Hjerte!« raabte hun, »fordi det slemme Skarn staaer saa højt hos Dig. Men han har selv tilstaaet det. Jeg har længe havt Mistanke til den Taske, at det ikke var rigtigt med hende, og saa tager jeg hende for mig nu inde i Fadeburet, og gaaer hende paa Klingen, og saa bekjender hun ogsaa; men hun vil paa ingen Maade udlægge den Sandskyldige. Men nu skal Du høre videre, min Hjerte! Som jeg nu klemmer paa hende af alle Kræfter, saa gaaer Fadebuurdøren op, og Hvem staaer i Døren? Vilhelm, min Hjerte! og saa siger han - jeg spurgte ham ikke, Tøsen ikke heller - saa siger han: laver Mette til Barsel, saa bliver jeg Fader til Barnet. - Hvad siger Du nu? min Hjerte!« - Nu rejste Etatsraaden sig med een for mig hidtil ukjendt Heftighed, og sagde: »Jeg troer, sandt for Herren! at vi er' i Hundedagene - Mama! lad dem Begge to komme ind!« - Hun ilede ud, Han smed Bogen paa Canopeen, og gik med Hænderne paa Ryggen frem og tilbage i Stuen. - Nu kom Synderne, Hun forgrædt og blussende - Han med sit sædvanlige stille og alvorlige Aasyn. Naadigfruen stod bag ved dem med Næverne i Siderne; Etatsraaden foran dem med sine bestandig paa Ryggen. - Han saae neppe til Synderinden; men fæstede sine Øjne paa Vilhelms ubevægede Ansigt. »Menneske!« udbrød han efter en Pause, »Det havde jeg ikke troet om ham - en gammel Karl - sine halvtredsindstyve, troer jeg - og det unge Barn -« - »Hr. Etatsraad!« mælede Skytten med uforstyrrelig Ligevægt, »maae jeg ikke tale et Ord med Herren under fire Øjne!« - Herren taug et Par Secunder, sagde derpaa: »følg med!« gik foran ind i et Sideværelse, Vilhelm efter ham - Døren blev lukket.

Ingen kunde høre hvad de taledes med hverandre derinde; thi det gik meget stille til; og Intet blev lydeligt, undtagen en Gang imellem et »sandt for Herren!«

Imedens denne hemmelige Forhandling varede - og, det troer jeg, medtog en halv Time - herskede fuldkommen Taushed i Stuen. Mama kastede sig paa Canopeen, og saae snart paa Mette, snart til Cabinetsdøren. Mette stod som en Billedstøtte, og stirrede stivt ned i Gulvet, medens Taarene trillede ned ad hendes meer og meer blegnende Kinder. Jeg sad paa mit eget lille Tabouret, saae i min Bog, og grundede paa, hvad der dog skulde komme ud af alt dette, der var mig ligesaa uforstaaeligt som Hieroglypherne nu ere for de Lærde.

Da Herren igjen kom ud fra de hemmelige Forhandlinger med sin Tjener bag efter sig, vidskede han Næsen - mig tyktes ogsaa Øjnene - med sit Lommeklæde. I hiins Aasyn viste sig et lysere Skjær, end forhen.

»Lille Mama!« saa talte den Første, men langsom og afbrudt, »der bliver nu meget snart et Par af disse To - Du vil vel have ham Mette?« - Denne nejede, og bøjede sit Ansigt endnu dybere - »Og saa skal der ikke snakkes meer om det Forbigangne, Mama! - Vilhelm! der er det Huus ved Siden af Smedens oppe i Vium - det er nu fæsteledigt - det kunne I faae; og derfor kan Du ligegodt passe din Tjeneste hos mig.« - Skytten bukkede, og sagde til sin Forlovede: »Tak det naadige Herskab, Mette!« Denne fløj hulkende hen til Herren, og nejede først for ham, saa for Fruen, og vaklede derpaa ud af

Stuen. Skytten gik langsomt efter; men da han var i Døren, raabte Etatsraaden til ham med livelig Røst: »Aa! Vilhelm! kik ud i Ellerne engang! om Sneppen ikke skulde være kommen inat - vi skrive den Eenogtivende.« - Skytten nikkede med et stille Smil, og gik.

Aunsbjerg ligger i Lysgaard Herred, og hører til Sørslev Sogn. Kirken har den historiske Mærkværdighed: at den jydsk Adel - saa vil Sagnet - forsamlede sig i samme, da den lagde Raad op om at opsige Christian den Anden Huldskab og Troskab, og Mogens Munk ved Lodtrækning fik det farlige Hverv, at forkynde Majestæten denne Beslutning. Men Kirkegaarden har for mig een endnu mere levende Interesse - den tilhører ogsaa de Døde. Der er - jeg vil haabe den er der endnu - en temmelig stor Jordhøj, omsat med hugne Steen, og mod Syden forsynet med Jerngitterværk til Port eller Laage. Her hvile de jordiske Levninger af mine to yngste Sødskende - døde i spæde Barndom - af Naadigherren og hans Frue, med Flere af samme Slægt. De to Første vare endnu ufødte, de to Andre endnu baade levende og livlige, da jeg bivaanede Guillaume Marteaus og Mette Kjeldsdatters Bryllupshøjtid i Sørslev Kirke.

Endnu samme Dag flyttede de Nygifte til Vium. Dog husker jeg nok: at da Han havde fulgt sin Kone til det nye Hjem, vendte han endnu samme Aften, men silde maaskee, tilbage; og at det heller ikke anstod min naadige Bedstemoder, hvilket jeg lige saalidet kunde begribe, som hvorfor Hun et »Stød« derefter blev vred over, at Han havde ladet sin Søn give mit Fornavn.

Alt gik nu atter i den gamle Stiil; kun med den Forandring: at jeg imellem, naar Vejret var godt, fik Lov til at følge med paa Jagter, nemlig saadanne, hvor Vildtet ved Hunde eller Mennesker drives til den stillestaaende Skytte. Jeg fik nu Plads bagved Bedstefader, hvergang med Formaning: ikke at røre mig! Denne Befaling adlød jeg med bedre Villie, end naar »søde Bedstemoder« klinede mig til Tabourettet derhjemme. - Ligesom Vilhelm syntes, efter sit Giftermaal, at være trængt endnu dybere ind i sin Herres Kridthuus: saaledes kom jeg ogsaa længere ind i Vilhelms, formedelst min saa tidlig vakte Sands for Jagten. Men jeg maa ile med min Historie; saameget mere, som jeg higer efter at have det, som nu kommer, bag ved mig.

Det var en Dag i Høst, at Skytten, efter Befaling, reed ud ad Alheden paa Urhønsjagt. Han kom ikke hjem om Aftenen - man tænkte: han var bleven i Vium. Men næste Dag kom han heller ikke. Om Aftenen sendtes Bud derop - Konen havde ikke seet ham siden den foregaaende Morgen, da han paa Hentoget havde været en »Vending« inde hos hende. Nu blev Bedstefader urolig, og befrygtede med Grund en Ulykke: tvende paalidelige Folk bleve samme Aften sendte afsted til Alheden, for at opsøge ham, og spørge efter ham i Colonibyerne. Hen paa følgende Formiddag kom de tilbage med den Efterretning: at han to Dage iforvejen havde været inde i Haverdal, hos Kromanden, og faaet Noget til Føden for Hest og Hund og sig selv, og at han i god Tid var redet derfra hjem til Aunsbjerg. - Nu satte Herren sig selv tilhest, ledsaget af Forvalteren og et Par Skovfogder. Han var mørk og ængstelig, og jeg begyndte allerede at græde for Vilhelm.

Det var mig en lang Dag. Ved dens Ende kom de tilbage, med tvende Vogne efter sig: paa den første laae Vilhelms afsjælede Liig, paa den anden hans døde Hest; hans Hund slentrede bagefter med ludende Hoved og slunken Mave.

Der hvor Alhedens Kongeskov nu staaer, var paa hiin Tid ikke andet end Lyng. Men Anlæget begyndtes dog samme Aar, som det Nysfortalte tildrog sig. Endnu kaldes det ældste til Skovkultur indtagne Jordsmon, beliggende et tusinde Alen vesten for Skovriderboligen, »den gamle Plantage.« Paa hele dette Stykke var der efter Forstregler gravet fiirkantede Huller, den opgravede Overtørv lagt ved Siden. Her var det at stakkels Vilhelm omsider fandtes, efter lang Leden i den vidtløftige, og heromkring bakkede Hede. Hønsehunden blev deres Vejviser. - Da de nemlig først forgjæves havde søgt hans Spor paa Colonien og hos de faa vidtadsprede Hedeboere af Vium Sogn, og siden eftersøgt

Lyngdale og Tørvegrave, hørte man pludselig langt borte en Hunds ynkelige Tuden. Man reed efter Lyden, der i korte Mellemlum gjentoges; og da man kom nærmere, raabte Etatsraaden: »Det er, sandt for Herren! Vagtel.« Lidt nærmere, og de fik Øje paa den hvide Hund, der nu rejste Næsen i Skye, og hylede, og nu lagde sig ned og forsvandt i Lyngen. De ilede did - der laae inde mellem Hullerne i den paabegyndte Plantage Jæger og Hest, den Første lidt foran den Sidstes Hoved, og Hunden ved hans Side. - Sandsynligviis maatte Hesten ved uforsigtigt Ridt mellem disse Huller være styrtet, og Rytteren have fløjet forud og brækket Halsen. Begge vare allerede begyndte at gaae i Forraadnelse. Men Etatsraaden nærrede en anden Mening: han lod ved Rettens Hjælp anstille Undersøgelser, af hvilke der dog slet Intet kom ud Vel saaes et Hul paa Hestens Bringe; men det kunde, i dens Fald, en skarp Steen have gjort; og desuden blev Stanken jo længere jo værre, og Ingen kunde eller vilde paatage sig Obductionen paa nogen af dem.

Man maatte nu beslutte sig til at begrave Skyttens Liig. Jeg var med i Følget, da min salig Fader kastede de tre første Spadeslag paa Kisten, og udtalte den til Forkræneligheden og til Forklarelsen indviende Formular; men Graven blev først fyldt og tilklappet efter flere Dages Forløb, da Etatsraaden saae, at alle hans Bestræbelser for at opdage Noget vare spildte.

Hesten blev samme Dag nedgravet paa Toften, hvor den havde været henlagt, og Hunden - kjere Læser! ihvo Du end er, stød Dig ikke over en gammel fattig Poets Kjællingvornhed! Lee heller ikke ad ham! saa maa Du forresten gjerne troe, at han gaaer lidt i Barndom - Hunden Vagtel, min kjereste Legecammerat paa det alvorlige Aunsbjerg, han som mangen Gang havde deelt mit Smørrebrød med mig, og flere end een Gang fundet og bragt mig et tabt Lommeklæde eller Handske; ja, jeg vil tilstaae det reent ud: jeg græd ogsaa over Vagtel. Om det var for Vilhelms Skyld? Meget muligt - jeg veed det ikke selv. - Saalænge Skytten laae Liig, laae Hunden hos ham. Han vilde fulgt ham til Graven; men var dertil alt for udtæret. Man lukkede Porten for ham: da slæbde han sig ud i Toften, og lagde sig oven paa Hestens Hvilested. Vi satte de lækkreste Spiser for ham - han vendte Hovedet bort fra dem - han sultede og sørgede sig tildøde - han blev puttet ned ved Hesten - Bedstefader græd ogsaa over ham.

Men der var Een, som græd endnu mere end Jeg - Vagtel var ikke den eneste, der sørgede sig tildøde for Vilhelm. Baade mens han stod i aaben Grav, og længe efter at den havde faaet sit grønne Dække, gik Enken hver Aften derop for at sørge - græde kunde hun ikke mere; hun havde ingen flere Taarer tilbage. - Graven var lidt nordud fra Kirketaarnet - jeg skulde finde Stedet nu ligesaa sikkert som for et halvt hundrede Aar siden - der satte hun sig med Ryggen mod Muren, og de foldede Hænder i Skjødets, og stirrede i stum Fortvivelse paa den Tue, der skjulede hendes saa rædsomt bortrevne Ven. - Hver Dag besøgte min Fader hende; men hans Trøst fandt ingen Indgang. »Min eneste Ven paa Jorden!« disse vare hendes eneste Ord. -

Barnet leed under Moderens Smerte. Det hentæredes - tre Uger efter Faderens Død blev det gjemt ved hans Side. Paa Enken gjorde dette andet Tab intet Indtryk. Hun brød sig slet ikke om det lille Liig, og skjænkede det kun et tilfældigt og følesløst Øjekast. Hendes Nabokoner maatte besørge dets Iklædning og Jordefærd.

Der gik neppe en Maaned, før Moderen laae ved Mandens anden Side.

Ni Aar vare forløbne, jeg paa øverste Part i Mesterlectie, da jeg i Hundedagsferien besøgte min Oldmorbroder paa Liselund, en Parcelgaard af Aunsbjerg, paa hvilken han, efter at have solgt Gods og alt det øvrige, tilbragde sine sidste Dage.

Jeg maatte gjøre Rede for min Fremgang i Videnskaberne, og meget Andet, som den spørgelystne Gamle fandt Fornøjelse i at vide. Under denne Samtale kom vi uformærkt tilbage til forrige Tider; og den ene Erindring fra mine Barndomsaar gjenfødte den anden. Saa var det ej heller sært, at tænke

paa disse Begivenheder, som Læseren nu kjender. - Jeg bragde dem da paa Bane, og yttrede mit Ønske, om mulige Oplysninger i dette, der endnu stedse var mig saa dunkelt, ja ret egentlig skummelt.

Den gamle Mand saae paa mig, og klippede med sine rødkantede Øjenlaage. »Hm!« sagde han, »jeg veed næsten ikke, om Du kan have Godt af at vide disse Ting - dog - det kunde endda være. I Guds Navn! jeg vil aabenbare Dig, hvad jeg veed; brug saa selv din Forstand! og træk en god Lærdom ud af denne miserable Historie!«

Han taug endnu en Stund, hældede Hagen mod Brystet, tog sin Daase, smækkede med Fingrene tre Gange paa Siden - som sig hør og bør, naar man vil tage sig en Priis med Anstand - men han tog ingen; han hvilede Daasen paa Knæet, hævede sit Ansigt, saae stivt hen paa sin Livbøsse, der hang paa Væggen lige overfor, og sagde:

»Den Flint der - ja nu bruger jeg den ikke stort mere - mine Øjne holde ikke længere med - den har tilhørt Guillaume de Martonniere - de Martonniere! læg Mærke til det, min Søn! Jeg byttede mig den til for en anden, der rigtignok var bedre; men ikke faldt mig saa godt; og gav ham i Bytte dette Krudthorn, Du seer der, indlagt med Sølv - jeg købte det tilbage paa hans Auction - det er nu i denne Tid nitten Aar siden Han kom fra min Svoger paa Hald og til mig. Jeg har aldrig havt bedre Skytte eller bedre Menneske i mit Brød« - her tørte han en Taare af Øjet, og sagde: »mine Øjne rinde slemt i disse Dage - vi faae ondt Vejr - hent mig Blyvandet min Søn! inde paa Kakkellovnen!« Jeg gjorde det, han badede Øjnene, og tog atter ved: »Du husker jo da han i Them Kroe forbløffede denne Morder og Misdæder, og tvang ham ved sin glubske Adfærd til Bekjendelse?« - Jeg nikkede - »Men Du veed vist ikke, at dette Skarn var Kjereste med Mette - hende Guillaume tog tilægte; og at han var Fader til det Barn hun fik?« - »Nej!« raabte jeg forskrækket. - »Hm!« vedblev han, »var Du ikke paa Gaarden den Dag, da hendes Svangerskab blev opdaget af min salig Kone, og han var inde med mig i Cabinetet der ved Storstuedøren?« - »Jo« - »Da var det, han gjorde Rede for sig, og gav mig god og klar Beskeed, som jeg nu vil fortælle Dig. - Da der blev holdt Forhør over Morderen, maatte Vilhelm flere Gange derud, for at confronteres med ham. I det sidste, før Dommen skulde fældes, formanede Herredsfogden ham til at bekjende, om, og hvad, han ellers kunde have paa Samvittigheden. Da brast han første Gang i Graad, og kunde en Stund ikke komme tilorde, saa hæftig bevæget var han. Fogden befalede nu sin Skriver at dyppe Pennen; men Synderen sagde: »hvad jeg har at bekjende, er Noget, som kun den barmhjertige Gud kan straffe mig for, og derfor kan det ikke nytte at skrive Noget derom. Jeg vilde ogsaa bede: om jeg maatte være Ene med Herredsfogden og denne Mand -« det var Vilhelm - »for ellers kan jeg ikke sige det Mindste.« - Fogden føjede ham i hans Begjæring. Og aabenbarede han da: at hans rette Kjereste, og den han vilde havt tilægte, hvis Djævelen ikke havde besnæret ham, var Mette Kjeldsdatter - vores daværende Stuepige. Han havde nemlig tjent her, i Forpagter Hansens Tid, og saa var han bleven godevenner med hende. Nu var det første Pintsedag, og de havde Lystighed herinde i Hesthaven, som de har hvert Aar, og der skedte det da, at hun lod sig forføre til Utugt - ak! min kjere Søn! Synden, mærk Dig det! den er Menneskenes Fordærvelse. Nu havde de nok ogsaa faaet hverandre, for han havde rigtig Godhed for hende, og Begges Forældre vare velhavende; men saa skedte det, at han kom noget efter til et Bryllup i hans Hjemegn, og saa forsaae han sig ogsaa med den Anden, som han siden myrdede, for at faae Mette. »Nu beder og besværges jeg Dig« - saaledes sagde han til Slutning til Vilhelm - »Du er den, som bringer mig paa Retterstedet - men det klager jeg ikke over - det takker jeg Dig for - men jeg beder Dig for Jesu Skyld, at Du vil gjøre hvad der staaer i din Magt, for at trøste Mette, og lindre hendes store Nød og Elendighed! og saa aldrig aabenbare for noget Menneske, at hun er besovet af en saa grov Misdæder, undtagen alleneste for Aunsbjergmanden, hvis Du troer, det kan være til hendes Gavn.« - »Jeg blev jo heftig forskrækket over at høre det« - foer min Gamle fort - »og spurgte ham, hvad han da egentlig havde isinde.« - Han strøg sig med Haanden over Panden og sagde: - »Jeg har berøvet Pigen hendes Kjereste - hvorvel, det kan jeg aldrig angre - men hun er uskyldig i hans Brøde, og jeg er skyldig at

gjengive hende, hvad jeg formaaer. Desuden« - her blev hans Ansigt saa skummelt, som jeg aldrig før eller siden saae det - »desuden« - men her foer der som en Gysen over ham - han gik hurtig til Vinduet, som for at trække Luft, vendte sig derpaa rask om, og sagde: »er Etatsraaden tilfreds med min Bestemmelse?« - Jeg ikke allene bejaede dette Spørgsmaal, men forsikkrede, at jeg agtede ham desmere for det. Og saaledes kom da dette kortvarige og glædeløse Ægteskab istand. - Jeg glemmer ikke saalænge jeg lever den Morgen, da han kom af med Livet. Inden han reed forlangte han at ville tale med mig. Og saa siger han, ganske rolig og filosofisk - som om Talen kunde været om Vind og Vejr - »Hr. Etatsraad Steensen!« siger han - han plejede ellers ikke at lægge Navnet til - »dersom der idag eller en anden Dag skulde tilstøde mig Noget, og jeg ikke skulde tale mere med Dem, saa vil jeg bede Dem, for den Godheds Skyld, De altid har udviist imod mig: at De vil opfylde den Begjæring, jeg har stilet til Dem, og som findes først i min Portefeuille. Den ligger i mellemste Skuffe til Højre i mit Skatol, og her er Nøglen!« - Jeg blev lidt sær ved denne her Tiltale - for Du tvivler vel ikke paa, min Søn, at der er Anelser til - og denne var desværre! som Du veed, ikke af de falske. Naa, jeg tog mod Nøglen, og sagde ham Terrainet, hvor jeg denne Gang vilde have Urhønsene skudte. Han reed-« her maatte den Gamle atter tage sin Tilflugt til Blyvandet; og det varede nu noget længere, inden det vilde hjælpe. Endelig tog han paa ny ved: »Jeg fattede strax Mistanke om, at han var taget voldelig afdage, og ligesaa om Gjerningsmanden, som i saa Fald ikke kunde være Nogen anden end Broderen til den anden Morder. Og det ikke saameget fordi Vilhelm havde røbet denne, som for det at Han en Tid iforvejen havde attraperet Knægten paa Krybeskytterie, og taget Geværret fra ham. Thi jeg har glemmt at sige Dig: denne Skjelm havde faaet et Huus derude, som laae meget bekvemt for saadan Handtering; og han var fra en Egn - derude ved Silkeborg, Them og Matstrup, hvor Vildttyveriet ret gik i Svang - og gaaer endnu, kan jeg troe. Jeg formodede nu: at Vilhelm, da han reed fra Haverdal - thi hans Vej gik langt uden om den gamle Plantage - har faaet Øje paa Krybeskytten derhenne - for der var et godt Sted at lure paa Kronvildtet, naar det trak hen for at vande i Aaresvad - at han har sat efter ham, og at Skurken saa, da han ikke kunde undløbe, har skudt, og truffet Hesten. - Men havde man endogsaa fundet Kuglen derinde i det halvraadne Creatur, hvis var den saa?«

Jeg græd, efter saamange Aars Forløb, paany for min kjere stakkels Vilhelm; og da min Gamle saae det, maatte han atter gribe til Øjenvandet. - »Men« begyndte han igjen »da hans Liig var bleven lagt paa Straa, kom jeg først i Tanker om Nøglen, han havde flyet mig, og aabnede hans Skatol - see der! tag nu min Nøgle, gaae ind i Kammeret her, og aabne min Skriverpult! i nederste Skuffe midt for ligger et sammenlagt Papir, ombunden med en sort Silkelidse - bring mig det!« - Jeg hentede det. - »Tag mig mine Brillen - dog nej - Du kan selv læse det, men højt!« - Jeg læste. »Dersom det skulde være Forsynets Villie, at jeg skal døe en uventet og brad Død, forinden jeg altsaa har kunnet tage nogen Bestemmelse med mine efterladte Sager, da beder jeg Hr. Etatsraad St. de Steensen, om han vilde forfare med dem efter som herved følger: Mine faa Bøger beder jeg ham selv beholde til Erindring om mig; mine Klæder, Jagtreksker, og hvad ellers kan gøres i Penge, sælges, og hvad derved indkommer, skal tilhøre min Kone, eller om hun skulde døe, da den Lille, og om den ogsaa afgaaer, hendes nærmeste Paarørende; endelig findes i et hemmeligt Gjemme en liden Pakke Breve, som Etatsraaden for det første ville tage til sig, og hvad med Samme videre skal foretages, derom findes Oplysning i selve Pakken. For at finde det hemmelige Rum, behøves kun at trykke med en spids Syl« - længere var intet læseligt, da det var overslaaet med Blæk. - »Det gjorde Katten« sagde den Gamle, »den sprang op paa Bordet til mig, som jeg sad og læste, og væltede Blækhuset; men forneden seer Du, at han har underskrevet sig Guillaume de Martonniere. Han har altsaa været Adelsmand; men Skuffen kunde jeg ikke finde, hvor ofte jeg end ledte efter den.« - »Men har De da Skatollet?« spurgte jeg. - »Ja vel har jeg det, for jeg købte det paa Auctionen, jeg lod holde efter ham. Jeg har ikke kunnet beslutte mig til at hugge det istykker, saameget mindre, som der slet ikke er Tegn til noget hemmeligt Gjemme; thi alle Rum synes mig at være lige store, og at strække sig lige ind til Bagklædningen. Har han ejet de omtalte Documenter, maae han have haft dem et andet Sted.«

Saaledes endte han; og jeg maa ligeledes ende. Da han døde, og hans Efterladenskaber bleve solgte, var jeg langtfraværende, og veed ikke hvor dette Skatol blev af; ligesaa lidt, om det er til endnu. Men skulde dette være Tilfældet, og Nogen, som læser disse Blade, er vidende herom, da kunde der skee mig - og maaskee Flere - en Tjeneste ved Underretning herom; thi jeg nærer den Overbeviisning: at de nævnte Breve dog maae findes i dette Bohave, og vilde rimeligviis give Oplysning om Guillaume de Martonnieres tidligere Liv og Hændelser, og vise os, hvorledes denne franske Adelsmand er kommen til at ende sine Dage som simpel Skytte hos en jydsk Herremand.

Højtærede Læsere og Læserinder! harmes ikke paa mig! fordi denne lille Historie, der vel neppe kan anslaaes højere end til en stor Anecdote, er saa stykkeviis, dunkel og sørgelig. Er ikke al vor Kundskab heneden stykkeviis? er ikke al vor Viisdom dunkel? og Størstedelen af vor Erfaring - jo lad det kun staae her - sørgelig? - Jeg stod mange Gange i mine unge Drengenaar paa Vium Kirkegaard, der hvor Mette havde siddet og seet paa Mandens og Barnets Grave. Jeg har siddet der, naar Solen skreed ned i Nordvest bag Lyshøj, og hørt paa Rørdrummens Sørgesang histnede i Bastrup Søe. Jeg sørgede ogsaa; men der var ikke Græmmelse, mindre Tvivl eller Frygt i min Sorg. Der var Noget - der var Meget, som lignede Glæde, som var Glæde. - Dyret sørger ikke, undtagen maaskee i menneskeligt Samkvem - Sorg er Menneskets Forrettighed.

(1839)